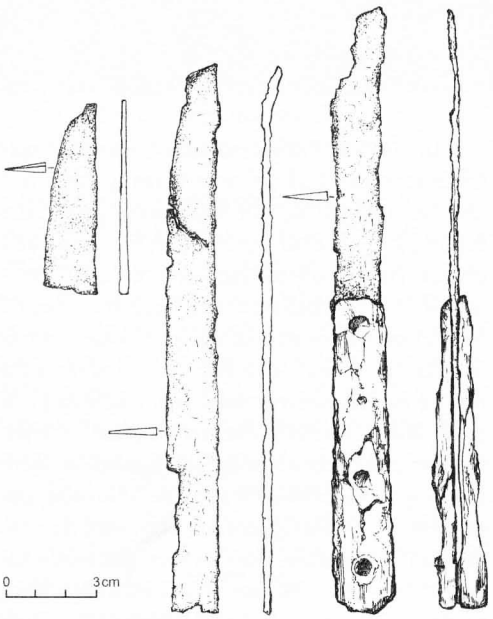
AUKSŪDŽIO SENKAPIS III

Julius KANARSKAS

Auksūdžio senkapis III (buvęs archeologijos paminklas AV–2032, dabar – kultūros vertybė A 1860) yra kaimo žemių R dalyje, Darbos kairiajame krante, 420 m į ŠR nuo jos ir Narštupio santakos, 400 m į R nuo kaimo kryžkelės, 330 m į P nuo tilto per Darbą kelyje Auksūdis–Kumpikai, į V nuo nebeeksploatuojamo karjero. Tai ankstyvosios kaimo kapinės, įrengtos pakrantės aukštumoje apie XVI a. ir veikusios iki XVIII a. vidurio. Vietos gyventojai jas vadina Senkapiais, Kapeliais.

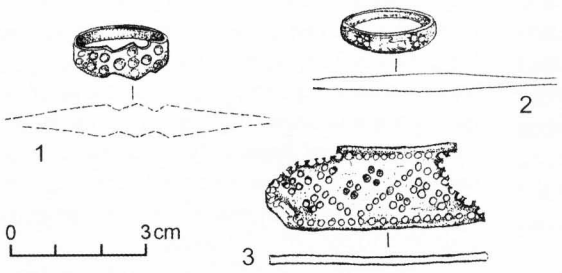
Kapines ardyti pradėta Pirmojo pasaulinio karo metais: kasant duobes slėptuvėms buvo randama žmonių kaulų ir papuošalų. Tarpukariu jos pateko į ūkininkui V. Noreikai atmatuotą žemės sklypą ir buvo paverstos dirbamu lauku. Vėliau dėl didelio akmeningumo ši žemė apleista. Plečiantis šalia buvusiam Auksūdžio žvyro karjerui, 1978–1979 m. aukštumos viršūnėje ir V–ŠV dalyje dideliame plote atsidengė kapų kontūrai. Liudininkai teigia, kad duobės kapams buvusios iškastos tvarkingai, viena greta kitos. Jose aptikta griaučių su įvairiomis žalvarinėmis ir geležinėmis įkapėmis, varinėmis ir sidabrinėmis monetomis. Visi mirusieji laidoti ta pačia kryptimi – galvomis į V. Daug kapų buvo nukasta ir išvežta kartu su žvyru. Dalį jų dar 1979 m. kasinėjo Auksūdžio gyventojas K. Grabys su pusbroliu, kolekcininku P. Anužiu iš Vilniaus. Archeologo B. Dakanio duomenimis, P. Anužio kolekcijoje buvo saugomas II tūkst. vidurio geležinis peilis, kaulinė ir žalvarinė adatinės, 2 amuletai, 2 žalvariniai auskarai, 3 žalvarinės pasaginės segės, 8 žiedai, karolis, sagtelės dalis, apie 10 varinių XVI a. monetų, kurios rastos kapuose po kelias įdėtos į odinius maišelius-pinigines (B. Dakanis, Auksūdžio archeologijos paminklai, *Švyturys (Kretinga)*, 1992 m. spalio 10, p. 3).

40 pav. Auksūdis. 1979 m. rasti geležiniai peiliai ir peilio smaigalys. *I. Idaitės pieš.*

Fig. 40. Auksūdis. Knifes and a knife blade fragment found in 1979.

Apie aptiktus kapus K. Grabys informavo KM ir kraštotyrininką I. Jablonskį, kuris kartu su muziejaus archeologu D. Butkumi 1979 m. rudenį karjero V pakraštyje ištyrė kelis suardytus kapus. Šių tyrinėjimų aprašomosios medžiagos nėra, o muziejuje saugomi tik radiniai: 2 geležiniai peiliai, peilio geležtės smaigalys, 5 kaltinės vinys, sagtis, sagtelė, 2 žalvariniai žiedai praplatinta ir ornamentuota viršutine dalimi, odinio diržo fragmentai, puošti geometrinio motyvo ornamentais, sudarytais iš smulkių

41 pav. Auksūdis. 1979 m. rasti daiktai: 1–2 – žalvariniai žiedai; 3 – dekoruoto odinio diržo fragmentas. *I. Idaitės pieš.*

Fig. 41. Auksūdis. Jewels found in 1979: 1–2 – bronze rings; 3 – an ornamented leather belt fragment.

žalvarinių kniedžių (40–41 pav.), 2 varinės ir 1 sidabrinė moneta – lietuviškieji grašiai. Ant sidabrinės monetos iškalta 1501 m. data.

1979 ir 1982 m. kapines žvalgė MMT, o 1992 m. – KPC. 1987 m. senkapis paskelbtas vietinės reikšmės archeologiniu paminklu (AV 2032). Objektas plačiau netyrinėtas, smarkiai apnaikintas plečiantis karjerui.

2004 m. buvo atlikti žvalgomieji senkapio archeologiniai tyrimai, siekiant nustatyti objekto vertę, apytikrę chronologiją ir patikslinti teritorijos ribas. Ištirtas 54,35 m^2 plotas, kuriame aptiktas 1 dvigubas griautinis kapas ir surinkta 10 archeologinę vertę turinčių radinių.

Griautinis *kapas 1* aptiktas perkasoje 8. Jis dvigubas, smarkiai suardytas 1979 m. nustumdant žemes, 1983 m. gręžiant duobę teritorijos riboženkliui bei 1989 m. įkasant archeologinio paminklo anotacinį ženklą. Kapo duobė pailga ŠV–PR kryptimi, 2,23 m ilgio ir 83–90 cm pločio, nežymiai užapvalintais galais, gilėjanti link galvūgalio, gylis ties kuriuo siekė apie 70 cm, o ties kojūgaliu – 42 cm nuo esamo žemės paviršiaus.

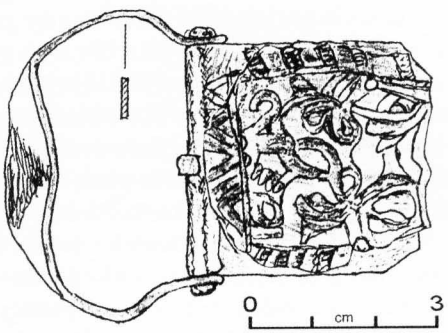
Kape buvę palaidoti apie 50–70 metų amžiaus vyras ir moteris, paguldyti į vieną karstą, sukaltą kaltinėmis vinimis. Abu jie gulėjo aukštielninki, galvomis atsukti į ŠV 285° kryptimi. Vyro kairė ranka buvusi užkišta už nugaros (plaštakos kaulai aptikti po dubenkauliu), kojos ištiestos, o moters sukryžiuotos (kairė koja uždėta ant dešiniosios). Abu kūnai pasislinkę karste link galvūgalio.

Iš įkapių išliko tik žalvarinė diržo sagtis, kurios apkalas puoštas stilizuotu ornamentu, primenančiu susipynusių augalų motyvą (42 pav.). Kapo užpildo žemėje aptiktos 4 keramikinės šukės, iš kurių 3 apžiestos. Dvi iš jų suskeldėjusios nuo ugnies, o viena pasidengusi suodžių sluoksniu.

1979 ir 2004 m. kasinėjimų duomenys leidžia aptiktą kapą ir senkapio ŠV–V dalį datuoti XVI–XVII a. Kapo užpilde aptiktos šukės ir smarkiai apdegęs žėručio akmuo leidžia daryti prielaidą, kad kapo vietoje II tūkst. pradžioje galėjusi būti senovės sodybvietės ugniavietė.

Be to, senkapio teritorijoje ir aplinkoje perkasose 1, 4 ir 5 rasti duobėse užkasti žemdirbystei trukdę akmenys. Vietos gyventojai prisimena, kad ūkininkai tokiu būdu akmenis iš dirvų šalino dar ir XX a. pirmojoje pusėje.

Archeologiniai tyrimai parodė, kad buvęs

42 pav. Auksūdis. Diržo sagtis. *J. Kanarsko pieš.*

Fig. 42. Auksūdis. Belt buckle.

archeologijos paminklas – Auksūdžio senkapis (AV–2032) nėra sunaikintas, ir karjero pakraščiuose dar yra išlikę kapų. Todėl jis įrašytas į NKVR kaip archeologinę ir istorinę vertę turintis objektas, o saugomos teritorijos ribos išplėstos Š–ŠR kryptimi.

AUKSŪDIS 3RD CEMETERY

In 2004 in the Auksūdis Cemetery (Kretinga district) an area of 54.35 m^2 was investigated. A disturbed double burial was discovered. The grave-pit was oblong NW-SE, its dimensions were 2.23x0.83–0.90 m. In the grave about 50–70 years old male and a female were buried in a single coffin nailed with wrought nails. Both individuals were laid in a horizontal position, their heads NW at 285°. The left hand of the male was under his back, legs straight, whereas legs of the female were crossed (the left leg on the right). Out of the burial items only a belt buckle was preserved. Its shell was decorated with a stylized ornament reminding inwrought plants. The grave is datable to the 16th–17th century.

The earth filling the grave-pit contained wheel-made pottery shards affected by fire and a piece of mica which was considerably burned. These finds imply that the grave-pit was excavated in an earlier location of an ancient homestead fire-place datable to the beginning of the 2nd millennium A.D.

KRETINGOS SENKAPIS

Julius KANARSKAS, Donatas BUTKUS

2004 m. KM atliko projektuojamos miesto magistralinių inžinerinių tinklų trasos, einančios centrine kultūros (archeologijos) paminklo – Kretingos senkapių (IP–2463/A) – teritorijos dalimi, archeologinius tyrimus.

Kretingos senkapis – tai senosios kaimo kapinės, apimančios apie 1,2 ha dydžio plotą, kurį bemaž pusiau dalija Š–P kryptimi einanti J. Basanavičiaus gatvė (43 pav.). Kairėje gatvės pusėje esanti senkapių dalis užstatyta gyvenamaisiais namais, o jos dešinėje pusėje, senkapių PR pakraštyje yra Markapiais (Maro kapais, Maro kapeliais) vadinama senųjų kapinių dalis, kuri apima 0,11 ha plotą ir saugoma kaip Lietuvos Respublikos kultūros vertybė L 854 – Kretingos kaimo senosios kapinės. Į Š–ŠR nuo „markapių“ esanti teritorija nenaudojama. Jos R pakraštyje 2003 m. pastatyta medinė skulptūra, vaizduojanti trimituojantį angelą (autorius Adolfas Viluckis, Kretinga). Ji skirta paminėti pirmajai Kretingos bažnyčiai, pastatytai kaimo kapinėse 1602 m. Senkapių P–PV dalis nukasta XX a. pirmojoje pusėje eksploatuojant žvyro karjerą.

Tyrinėjimų metu patikrinta J. Basanavičiaus gatvės viduryje suprojektuotos magistralinių inžinerinių tinklų trasos atkarpa, kuri yra 140 m ilgio Š–P kryptimi ir 5 m pločio. Kadangi negalima ilgesniam laikui sustabdyti transporto priemonių judėjimo gatve, minėta teritorija buvo tiriama žvalgomosiomis perkasomis. Iš viso buvo iškastos 9 perkasos, kurių bendras plotas 86,3 m^2. Viena perkasa (5) ištirta nuslinkusiame „markapių“ šlaite atsidengusio kapo vietoje.

Visose perkasose po asfalto danga aptiktas nuo 19–70 cm storio supiltinis žemių sluoksnis, kurį sudaro keletas gatvės dangos tarpsluoksnių. Perkasos 9 ŠR gale jo storis siekė net 1 m. Perkasose 1–3, 6, 8 ir 9 jokių laidojimo žymių, kultūrinio sluoksnio pėdsakų ar archeologinę vertę turinčių radinių neaptikta.